

Șcheia (6 martie 1486) – un eșec militar, dar un succes politic. Unele considerații pe baza unor surse moldovenești și turcești din secolele XV-XVIII

Vasile MĂRCULEȚ

În îndelungata domnie a lui Ștefan cel Mare (1457-1504), anul 1486 reprezintă, așa după cum s-au exprimat o serie de specialiști români, „un an crucial” sau „un moment de cotitură” în acțiunea politică și militară marelui domn¹. Începând cu acest an, „politica războinică face loc politicii așa-zicând culturale”, respectiv, „epopeea voievodală” cedează locul „demersului spiritual”, care „a lăsat moștenire urmașilor, pe lângă comoara Păcii, și un neprețuit tezaur artistic”².

Din punct de vedere militar, momentul 1486 debutează cu bătălia de la Șcheia, din 6 martie 1486, care ocupă un loc distinct în cadrul acțiunilor militare ale lui Ștefan cel Mare, din cel puțin două motive: a) ea încheie seria marilor confruntări armate cu Imperiul Otoman, deschise în 1474/1475, exercitând, totodată, un impact decisiv asupra noii orientări politice a domnului; b) a avut un rezultat controversat asupra căruia nici istoriografia internă medievală, din secolele XV-XVIII, și nici specialiștii moderni și contemporani nu s-au pus încă de acord, lăsând în continuare problema deschisă. Aceste aspecte vor constitui, de altfel, subiectul prezentului studiu, în cadrul căruia vom încerca să ne aducem propria contribuție la identificarea unui posibil răspuns.

*

Surse și istoriografie. Așa cum se cunoaște, la sfârșitul lunii februarie sau la începutul lunii martie 1486, o însemnată grupare de forțe otomane, comandată de Iskender-pașa și Malkocioglu Bali-bey, a pătruns în Moldova. Ținta forțelor otomane era, se pare, Suceava întrucât acestea aduceau cu ele și un pretendent, pe care doreau să-l impună pe tronul Moldovei, numit de cronici Petru Hronot (Hruet, Hroet, Hroirot, Hronoda, Hroniut, Hromot etc.), singurul pe care istoriografia vremii l-a reținut ca încercând să-i smulgă domnia lui Ștefan cel Mare, după eliminarea lui Petru Aron (1469). Cine a fost acest Petru Hronot nu putem spune cu certitudine și, de altfel, acest lucru nu prezintă nici o importanță în economia studiului nostru.

Tentativa lui Petru Hronot, din primăvara anului 1486 de a ocupa domnia Moldovei nu a fost singura. Cu numai o jumătate de an înainte, în toamna anului 1485, acesta întreprinsese prima sa tentativă de a ocupa tronul, tot cu sprijin turcesc. Conform informațiilor transmise de sursele medievale interne din secolele XV-XVIII, în septembrie 1485, în timp ce Ștefan se afla la Colomeea spre a presta personal omagiul vasalic regelui Poloniei, Cazimir IV, pretendentul, susținut de însemnate forțe turcești, comandate de Ali-pașa, beilerbey-ul Ruameliei, a înaintat până la Suceava (19 septembrie). Turcii au ars orașul, dar, neputând cuceri cetatea, s-au retras. Cu sprijin polonez, Ștefan a ajuns oastea turcească, în retragere – sau, după unele păreri, alte oști otomane intrate în țară după pradă³ –, la Cătlăbuga, în apropierea Chilieii, și a zdrobit-o (16 noiembrie)⁴. Pretendentul s-a salvat însă la turci.

¹ Șt. Andreescu, „Cronica lui Ștefan cel Mare”: înțelesurile unei întreruperi, în vol. *Ștefan cel Mare și Sfânt. 1504-2004. Portret în istorie*, Sf. Mănăstire Putna, 2004, p. 252; Șt. S. Gorovei, *Gesta Dei per Stephanum voievodam*, în vol. *Ștefan cel Mare și Sfânt. Alături de credința creștină*, Sf. Mănăstire Putna, 2004, p. 412.

² Șt. S. Gorovei, *op. cit.*, p. 402; Șt. Andreescu, *op. cit.*, p. 252.

³ Al. Gh. Savu, *Ștefan cel Mare. Campanii*, București, 1982, p. 174; Ș. Papacostea, *Relațiile internaționale ale Moldovei în vremea lui Ștefan cel Mare*, în Idem, *Evol. Mediu românesc. Realități politice și curente spirituale*, București, 2001, p. 168; I. Toderășcu, în *Istoria românilor*, vol. IV: *De la universalitatea creștină la Europa „patriilor”*, București, 2001.

Ceea ce nu ne spune nici una din sursele interne, respectiv faptul că pretendentul Petru Hronot a beneficiat și de susținerea unei puternice grupări boierești din Moldova, ostile lui Ștefan, ne-o confirmă însă, chiar dacă într-o prezentare foarte laconică, mai mulți cronicari otomani din secolele XV-XVI. Astfel, cronicarul Așik-pașazade (sec. XV), contemporan evenimentelor, care-și redactează cronica înainte de anul 1500, relatează că „în a 25 zi a lunii șaban (6 septembrie 1485, n.n.)”, când Ali-pașa și oștile sale „au intrat în vilaietul Moldovei (Kara Bogdan)”, respectiv în Țara Moldovei, unde „numeroși boieri (bei) ai Moldovei, întâlnindu-i, s-au supus”⁵.

La rândul său, un alt cronicar otoman contemporan, Mehmed Neșri (sec. XV-XVI), ne oferă o informație identică. „Cu gândul la lupta sfântă – relatează el – Ali-bey a pornit de îndată și, ajungând la Dunăre, a trecut apa dincolo fără nici o greutate [...]. În a 25-a zi a lunii șaban [890], intrând în vilaietul Moldovei, au venit nenumărați bei ai Moldovei și s-au supus”⁶.

Cronicarul Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi (sec. XVI) relatează, referindu-se la aceeași campanie: „Ali-pașa, la rândul său, intrând în Țara Românească, a luat împreună cu dânsul și pe domnul Țării Românești, cu oastea sa, și în anul 890, luna șaban, ziua a 25-a, a intrat în vilaietul Moldova (Kara Bogdan). Venind mulți bei din Moldova, au arătat supunere”⁷.

În sfârșit, o informație similară întâlnim și în cronica lui Kodja Husein (sec. XVI-XVII). „Ali-pașa, împreună cu domnul Țării Românești – relatează acesta – la 25 ale lunii șaban din 890 a intrat în Moldova. Mulți dintre boierii (beii) Moldovei s-au supus”⁸.

Informațiile cronicarilor otomani sunt deosebit de importante pentru cunoașterea situației politice interne a Moldovei, la sfârșitul secolului al XV-lea. Ele conduc la concluzia că în deceniul 9 al secolului al XV-lea, în Moldova se constituise o puternică grupare boierească, filoturcească, implicit ostilă lui Ștefan cel Mare și politicii sale antiotomane, dispusă la înțelegerea cu turcii, al cărei exponent s-a făcut Petru Hronot. Foarte probabil, concursul acesteia în 1485 a favorizat ofensiva turcilor și a interpusului lor până la Suceava, dar a cărui tentativă de a ocupa tronul a fost însă anihilată de rezistența opusă de garnizoana cetății de scaun, rămasă fidelă lui Ștefan.

Existența acestei facțiuni boierești ostile lui Ștefan și politicii sale, înclinată spre supunere și colaborare cu Imperiul Otoman este o problemă acceptată și de o parte a istoriografiei românești. Spre exemplu, referindu-se la acțiunea acestei grupări boierești și la consecințele sale istoricul B.T. Câmpina consideră că „însă de-a curmezișul marii lui strădanii (a lui Ștefan cel Mare, n.n.) nu se așezase întâmplător acea «mulțime» de partizani ai înțelegerii cu sultanul; la 6 martie 1486, pe câmpul de luptă de la Scheia, s-au vădit brutal semnificațiile pe care le avea o asemenea orientare a boierilor, punând în lumină extinderea bruscă a unui curent de opoziție față de politica lui Ștefan cel Mare”⁹. Dezvoltându-și mai departe raționamentul, același istoric conchide că „existența ca atare a acestei opoziții este stabilită în chip neîndoielnic de însăși comparația dintre efortul domnului și politica adoptată de boieri în momentul când Ștefan se găsea la Colomeea; profitând de absența lui, boierii se închină turcilor”¹⁰.

p. 389; Cf. N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1985, p. 181, susține că „În Țara-de-Jos se aflau încă, veniți din nou sau rămași din mersul prădalnic al beglerbegului, sangeacii cei mari ai Dunării, paznicii lui Vlad Călugărul: Ischender-beg Mihaloglu și Balibeg, feciorul lui Malcoci, sau, pe turcește, Malcocioglu. Asupra lor se îndreptă Ștefan în grabă, și, prinzând câteva mii dintre dânsii lângă lacul Cătlăbugei, în apropiere de Dunăre, se încăieră cu ei în ziua de 16 novembre. După o crâncenă frământare, el învinse, aproape în preajma Chiliei pierdute”.

⁴ *Croniclele slavo-române din sec. XV-XVI publicate de Ion Bogdan* (ed. de P.P. Panaitescu), București, 1959, p. 10, 19, 35, 46, 51, 59, 64, 72, 171, 180-181 (în continuare: *Croniclele slavo-române*); I.C. Chițimia, *Cronica lui Ștefan cel Mare. Versiunea germană al lui Schedel*, București, 1942, p. 50, 68; *Cronica Moldovei de la Cracovia. Secolul XIII-începutul secolului XVII*, București, 2006, p. 111, 146; Cf. Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, Chișinău, 1997, p. 53; N. Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601 și de la 1709 la 1711*, Iași, 1976, p. 124; Cf. A. Uricariu, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, vol. I, București, 1993, p. 78.

⁵ *Cronici turcești privind Țările Române*, Extrase, vol. I: *Sec. XV-mijlocul sec. XVII*, București, 1966, p. 101/Așik-pașazade (în continuare: *Cronici turcești*, I).

⁶ *Ibidem*, p. 133/Mehmed Neșri.

⁷ *Ibidem*, p. 327/Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi.

⁸ *Ibidem*, p. 463/Kodja Husein.

⁹ B.T. Câmpina, *Cercetări cu privire la baza socială a puterii lui Ștefan cel Mare*, în vol. *Studii cu privire la Ștefan cel Mare*, București, 1956, p. 95.

¹⁰ *Ibidem*, p. 95, n. 5.

La rândul său, istoricul Al. V. Boldur acceptă și el ca sigură existența acestei opoziții boierești la adresa politicii antiotomane a lui Ștefan cel Mare. Totuși, opinia sa că în primăvara anului 1486 s-a produs „o adevărată revoltă a boierimii moldovenești împotriva lui Ștefan”¹¹, ni se pare exagerată.

Existența acestei puternice facțiuni boierești filoturcești va fi constituit temeiul cele de-a doua intervenții otomane în sprijinul lui Hronot, de la începutul lunii martie 1486. O opinie asemănătoare exprimase anterior și B.T. Câmpina atunci când afirmase că în cea de-a doua sa tentativă de a ocupa tronul, din 1486, Petru Hronot „năvălise în țară pe baza acestei opoziții interne”¹². Credem că nu întâmplător, referindu-se la debutul acestei expediții, Așâk-pașa-zade reia exact aceeași informație prezentată cu prilejul campaniei din 1485. „El (Malkocioglu Bali-bey, n.n.) a pornit cu gândul de expediție – relatează cronicarul turc – și, trecând apa Dunării, a intrat în vilaietul Țării Românești. Mulți bei ai Moldovei s-au supus”¹³.

Declanșată într-o perioadă a anului puțin propice desfășurării unor acțiuni militare în această parte a continentului, campania otomană în sprijinul lui Petru Hronot s-a dorit, foarte probabil, una rapidă, care să-l surprindă pe Ștefan cel Mare nepregătit. Forțele turcești și pretendentul adus de ele au înaintat pe valea Siretului până în apropierea satului Șcheia sau Bulgari, la circa 25 km nord de Roman, unde au luat contact cu forțele conduse de Ștefan care, informat cu privire la acțiunea otomană, le ieșise în întâmpinare. La 6 martie 1486, aici a avut loc bătălia moldo-otomană. La sfârșitul unei confruntări dramatice, în care a fost pe punctul de a-și pierde viața, Ștefan reușea, în final, să-l elimine pe acest pretendent și să-și păstreze tronul.

Desfășurarea evenimentelor din martie 1486, de la pătrunderea turcilor în țară și până la sfârșitul bătăliei, și dramatismul acestora sunt puțin cunoscute, întrucât majoritatea cronisticii medievale interne, fie contemporane, fie tardive, trece foarte succint peste prezentarea lor. Importanța acestor surse pentru demersurile noastre ne obligă să recurgem, în primul rând, la înregistrarea lor.

Letopisețul anonim al Moldovei înregistrează succint: „În anul 6994 [1486] luna martie 6, luni, a fost război cu Hroet la Bulgarii (Șcheia, n.n.), pe Siret și l-au prins și i-au tăiat capul”¹⁴. *Letopisețul de la Putna nr. I* relatează: „Și după aceasta a fost războiul cu Hronet la Bulgari, pe Siret. În acest război a căzut Ștefan voievod de pe cal, dar Dumnezeu l-a păzit și a rămas nevătămat. Iar lui Hronet i s-a tăiat capul”¹⁵. *Letopisețul de la Putna nr. II* relatează evenimentele într-un mod aproape identic: „Și după aceasta a fost război cu Hroet la Bulgari, pe Siret. Și în acel război a căzut Ștefan voievod de pe cal, Dumnezeu l-a păzit. Și lui Hroet i s-a tăiat capul”¹⁶. Traducerea românească a *Letopisețului de la Putna* prezintă astfel evenimentele: „În anii 6994 [1486], s-au făcut război cu Hroniut la Bolgari, la Săretiu. Și la acel războiu au căzut Ștefan voievod [de pe cal], însă Dumnezeu l-au ferit. Și au tăiat capul lui Hroiut”¹⁷. *Cronica moldo-polonă* conține o prezentare a evenimentelor din 6 martie 1486 la fel de succintă. Singura deosebire față de celelalte cronici contemporane o reprezintă datarea bătăliei de la Șcheia la 15 februarie 1486: „Anul 6994 [1486], februarie 15, în acea vreme a învins Ștefan voievod pe Hromot, care venise cu turcii asupra lui, dar a căzut de pe cal în acea bătălie, însă nu a pățit nimic rău. Pe Hromot prinzându-l, au pus de l-au tăiat”¹⁸.

Asemenea prezentări ale bătăliei de la Șcheia și a urmărilor sale regăsim și în cronistica moldovenească târzie, respectiv în lucrările cronicarilor din secolele XVII-XVIII. Astfel, Gr. Ureche, în al său *Letopiseț al Țării Moldovei*, consemnează: „Într-acesta an venit-au Hroiut cu oaste de la ungar asupra lui Ștefan vodă, căruia i-au ieșit Ștefan vodă înainte cu oaste pre Siretiu la Șchei și dându războiu vitejește despre amândoa părțile, într-o luni, martie 6 zile, pierdu Hroiut războiul și oastea, mai apoi și capul, însă cu mare primejdie lui Ștefan vodă, că s-au pornit cu calul jos, puțin de n-au încăput în mâinile vrăjmașului său. Mai apoi Hroiut fiindu prins viu de Ștefan vodă, i-au tăiat capul”¹⁹. O prezentare aproape identică a evenimentelor din 1486 ne oferă și Nicolae Costin în *Letopisețul său*: „În anul de la zidirea hunii 6994, venit-au Hroiut cu oaste de la unguri asupra lui

¹¹ Al. V. Boldur, *Ștefan cel Mare, voievod al Moldovei (1457-1504). Studiu de istorie socială și politică*, Madrid, 1970, p. 230.

¹² B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 95.

¹³ *Cronici turcești*, I, p. 104/Așîk-pașa-zade.

¹⁴ *Cronicile slavo-române*, p. 11, 20.

¹⁵ *Ibidem*, p. 46-47, 51.

¹⁶ *Ibidem*, p. 59, 64.

¹⁷ *Ibidem*, p. 72.

¹⁸ *Ibidem*, p. 171, 181.

¹⁹ Gr. Ureche, *op. cit.*, p. 53.

Ștefan vodă și, eșindu-i Ștefan vodă înainte cu oaste, s-au tâmpinat la Șchee, pe Siretiu și, dând războiu vitejește, marțu 6, într-o luni, au pierdut Hroiut războiul și oastea, mai apoi și capul, însă cu mare primejdie lui Ștefan vodă, că au cădzut gios cu calul, cât puțin de n-au încăput în mâmile vrăjmașilor săi. Iar pe Hroiut l-au prins Ștefan vodă și i-au tăiat capul”²⁰. În sfârșit, Axinte Uricariul, unul din compilatorii cronicii lui Gr. Ureche, în a sa *Cronică paralelă*, relatează: „Într-acest an venit-au Hroiotă cu oaste de la unguri asupra lui Ștefan vodă, căruia i-au eșit Ștefan vodă înainte pre Siretiu, la Schee. Și dând războiu vitejește, într-o luni, mart[ie] 6, au pierdut Hroiotă războiul și oastea, mai apoi și capul, însă cu mare primejdie lui Ștefan vodă. Că s-au pornit de au cădzut gios calul cu dânsul, cât puțin de n-au încăput în mâmile vrăjmașilor săi. Iară pre Hroiotă, prinzându-l viu Ștefan vodă i-au tăiat capul”²¹.

Comparând informațiile cronicilor din secolele XV-XVI cu ale celor din secolele XVII-XVIII, prezentate mai sus, constatăm diferențe nesemnificative între ele în ceea ce privește modul de prezentare a evenimentelor din 6 martie 1486, legate de la lupta de la Șcheia. Toate înregistrează numai pericolul grav prin care a trecut Ștefan cel Mare, care a căzut de pe cal, și suprimarea lui Petru Hronot. Nici cel mai neînsemnat detaliu privind desfășurarea luptei nu întâlnim în ele. Singura diferență semnificativă dintre cele două categorii de surse literare este legată de identificarea adversarului extern. Dacă cele din secolele XV-XVI sunt unanime în a identifica pe turci ca agresori, fapt ce corespunde de altfel adevărului istoric, cronicile din secolele XVII-XVIII sunt la fel de unanime în a-i identifica pe unguri drept susținători ai lui Petru Hronot. De unde această identificare rămâne o problemă la care însă nu putem răspunde.

Totuși, între sursele menționate există însă și una, contemporană domniei lui Ștefan cel Mare, care prezintă nu numai o mai detaliată, ci și cu totul o altă derulare a evenimentelor din 6 martie 1486, referitoare la lupta de la Șcheia, decât cele sugerate de celelalte izvoare: *Cronica moldo-germană*, scrisă, așa cum se arată în scurtul său prolog, în aprilie 1502. Prezentând lupta de la Șcheia, din 6 martie 1486, această cronică relatează: „În luna martie, în ziua 6, într-o luni, s-a ciocnit Ștefan voievod cu Hronoda la Bulgari, la apa numită Siret. Atunci a bătut Petru Hronoda pe Ștefan voievod și a câștigat lupta și Ștefan voievod a căzut de pe cal și a zăcut printre morți de dimineață până la prânz. Atunci a venit călare un boier cu numele Purice, care a recunoscut pe Ștefan voievod. Atunci a scos pe voievod de acolo, de și-a adunat oastea lui, și a trimis la Petru voievod pe un boier numit Hîntece, care s-a supus lui Petru voievod și l-a scos afară din bătălie, după ce l-a convins că de-acum câștigase bătălia. Și cu ceata lui au tăiat capul lui Petru voievod și au adus capul lui Ștefan voievod. Astfel, a rămas Ștefan voievod stăpân pe țară, cu ajutorul lui Dumnezeu”²². Informații identice ne oferă și *Cronica lui Ștefan cel Mare* (versiunea germană a lui Schedel), publicată de I.C. Chițimia²³.

În realizările cronisticii moldovenești tardive, din secolele XVII-XVIII, informații oarecum asemănătoare celor din *Cronica moldo-germană* mai găsim doar în lucrarea *O samă de cuvinte* a lui Ioan Neculce. În realitate, așa cum vom vedea, relatarea lui Neculce, referitoare la bătălia de la Șcheia, este, în realitate, o mixură între informațiile transmise de *Cronica moldo-germană*, cele transmise de cronicarii secolelor XVII-XVIII și tradiția referitoare la descendența Movileștilor din aprodul Purice. Astfel, după ce relatează că „Ștefan vodă cel Bun, când s-au bătut cu Hroiut ungurul, precum dzicu unii la Cașen, iar letopiseșul scrie că s-au bătut la Scheie pe Siretiu, au fost cadzută calul cu Ștefan-vodă în războiu”, Neculce inserează în lucrare informațiile privind salvarea lui Ștefan de către „Purice aprodul”, care „i-au dat calul lui” și l-a ajutat să încalece, prilej cu care domnul i-a schimbat numele în Movilă, acesta devenind astfel strămoșul familiei domnitoare a Movileștilor²⁴.

O confirmare a informațiilor din *Cronica moldo-germană* privind înfrângerea lui Ștefan cel Mare în lupta de la Șcheia, o regăsim în mai multe cronicile otomane din secolele XV-XVII. Dintre acestea reținem lucrările

²⁰ N. Costin, *op. cit.*, p. 125.

²¹ A. Uricariul, *op. cit.*, p. 80.

²² *Cronicile slavo-române*, p. 36.

²³ I.C. Chițimia, *op. cit.*, p. 50, 68, unde la anul 6994 consemnează: „În luna martie, în ziua de 6, într-o luni, se bătut Ștefan vodă cu Hronoda la Bulgari pe apa numită Siret. Atunci Hronoda Petru vodă lovi pe Ștefan vodă și câștigă lupta; și fiindcă Ștefan vodă căzu de pe cal și șezu între morți de dimineață până la amiază, veni un boier călare cu numele Purice, care recunosc pe Ștefan vodă. Plecă atunci voievodul pe cal și își adună oastea sa; trimise la Petru vodă un boier cu numele Hîntece, care se predă lui Petru vodă și-l conduse afară din luptă, asigurându-l că a și câștigat bătălia; și îi tăie capul cu tovarășii săi lui Petru vodă și aduse capul lui Ștefan vodă; iară Ștefan vodă rămase domn în țară cu ajutorul lui Dumnezeu”.

²⁴ I. Neculce, *O samă de cuvinte – Letopiseșul Țării Moldovei*, București-Chișinău, 2001, p. 16.

lui, Orudj bin Adil (sec. XV) Lütüfî-paşa (sec. XVI), *Cronicile turcești anonime* (sec. XVI), sau pe cele ale lui Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi și Kodja Husein.

Primul relatează în lucrarea sa că „*pe Mihaloglu Ali-bei și pe fratele său, Iskender-bei, și pe Malkocioglu Ali-bei (Bali-bei) i-a trimis (sultanul Bayezîd II, n.n.) împreună cu oastea Țării Românești să facă o incursiune în Moldova. Având noroc, aceștia au trimis nenumărați robi și s-au întors cu prăzi bogate*”²⁵.

La rândul său, Lütüfî-paşa afirmă că în anul Hegirei 891 (1486), „*Mihaloglu Ali-bei, fratele lui Iskender, și Malkocioglu Bali-bei, mergând împreună cu oastea Țării Românești, au făcut o incursiune în Moldova. Prin grija prea înaltului Alah și prin puterea făcătoare de minuni a profetului Mahomed, reușind să aibă noroc în câteva rânduri, s-au întors cu o pradă foarte bogată și cu robi nenumărați*”²⁶.

O informație aproape identică întâlnim și în *Cronicile turcești anonime* din secolul al XVI-lea. Conform acestora, în anul 891 „*pe la începutul lui muharrem (7 ianuarie-5 februarie 1486, n.n.) pașalele „Iskender-bei, fratele lui Ali-bei, și Malkocioglu Bali-bei, mergând în Moldova împreună cu oastea Țării Românești, au făcut o incursiune. Prin grija lui Alah, obținând biruință de două-trei ori, s-au întors cu nenumărate prăzi și cu mulți robi*”²⁷.

O prezentare mai deosebită față de a celorlalți cronicari turci, a confruntării moldo-otomane din 1486, ne oferă Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi. Acesta narează în termeni entuziaști, cu numeroase detalii, fără îndoială, multe inventate, victoria otomană pe care o localizează însă, nu pe Siret, ci pe Prut. „*În anul 891, – relatează cronicarul turc – când marele padișah stătea la tronul său din Istanbul, supușii lui au aflat că domnul Moldovei [...], a depus iarăși eforturi pentru a lua Chilia și Akkermanul. Atunci, acordându-i îndată lui Malkocioglu Bali-bei, vechi stâlp al emirilor de Rumelia, vilaietul Silistrei ca favoare, i s-a încredințat tot lui și paza graniței dinspre Moldova și i-au dat poruncă să pustuiască și să devasteze, cu acingii de Rumelia, acea țară și să nimicească oastea Moldovei [...]. Malkocioglu, potrivit înaltului firman, a pornit cu vitejii acingii spre vilaietul Moldovei și a început să-l devasteze și să-l prade. Construind un pod peste apa Prutului, Malkocioglu [Bali-bei] a rămas acolo cu alaiul său și cu supușii săi, iar pe spahiii care-l însoțeau i-a trimis înainte. El s-a fâlit că dușmanul nu va apărea și n-a cercetat cu luare aminte împrejurimile. Dar iscoada dușmanului, văzând că Malkocioglu s-a îndepărtat de oastea sa, a condus ceata dușmană spre locul unde se opriese Malkocioglu. Ceata de ghiauri, pornind în grabă cu gândul de a măcelări oastea islamică, a dat cu ea o luptă crâncenă. Ceata lui Malkocioglu, la rândul ei, scoțând din teacă sabia răzbunării și cu puterea eroismului punând capăt vieții ghiaurilor umili, nu s-a dat înapoi nici o clipă, ci a găurit piepturile [ghiaurilor] cu împunsăturile săgeților ascuțite. Focul bătăliei încingându-se, au distrus de dimineața până seara armele cu lovituri puternice. De asemenea, ascunsese în locuri ferite nenumărați luptători cu tobe și cu steaguri. Aceștia, la rândul lor, ieșind din ascunzișuri pe la apusul soarelui, au pornit la luptă și la măcel cu sunete de tobe, de trompete și cu strigăte de rugă. Atunci, dușmanii cei fricoși și-au pierdut puterea, iar steagurile au căzut în mâinile lor și, spulberându-li-se visurile înalte, ochilor lor lumea li s-a părut neagră. De spaimă mare, nici a patra parte din ei n-a rămas pe loc și, tremurându-le mâinile, nici unul n-a mai ridicat sabia. Negăsind alt mijloc de scăpare decât fuga, ei au părăsit câmpul de bătăie cu sufletul plin de spaimă și s-au împrăștiat, făcându-se nevăzuți. Dimineața, când să pornească în grabă în urmărirea oștilor învinse, Malkocibei[oglu Bali-bei], aflând de împrăștierea cetei umile a dușmanului, a pornit călare pe urmele dușmanului legii, nimicindu-i pe cei pe care i-a putut ajunge din urmă. Serdarul cel necurat (Ștefan cel Mare, n.n.), fugind înaintea tuturor și parcurgând distanțe mari, a scăpat de ghiarele distrugătoare ale luptătorilor. Acingii care se duseră după pradă s-au întors sătui de prăzi și s-au alăturat comandantului lor*”²⁸.

O prezentare aproape identică a evenimentelor din martie 1486 întâlnim și în cronica lui Kodja Husein²⁹. Similitudinile izbitoare din cadrul prezentării sale ne determină să credem că, cel puțin, în ceea ce privește relatarea confruntării de la Șcheia, cronica lui Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi i-a servit acestuia ca sursă principală de inspirație.

Informațiile diverselor surse cu privire la evenimentele din 6 martie 1486, legate de lupta de la Șcheia, au primit interpretări diferite din partea specialiștilor români din secolele XIX și XX. În rândul acestora s-au

²⁵ *Cronici turcești*, I, p. 63/Orudj bin Adil.

²⁶ *Ibidem*, p. 245/Lütüfî-paşa.

²⁷ *Ibidem*, p. 187/Cronici anonime.

²⁸ *Ibidem*, p. 328-329/Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi.

²⁹ *Ibidem*, p. 463-464/Kodja Husein.

conturat două categorii de opinii: cele care consideră bătălia de la Șcheia drept o victorie categorică a lui Ștefan cel Mare și cele opuse care o consideră care vâd în ea o înfrângere a domnului Moldovei. În cadrul ambelor categorii de opinii înregistrăm însă și o serie de nuanțări.

Spre exemplu, A.D. Xenopol, după ce face o prezentare destul de confuză a luptelor cu turcii din anii 1485 și 1486, referindu-se la confruntarea de la Șcheia, el conchide sec că „în a doua expediție, din 1486, acest Hromot vine tot cu turcii, însă este bătut și ucis”³⁰.

O opinie identică exprimă și Dimitre Onciul. „În cei doi ani următori (după 1484, n.n.), mai năvăliră trupe turcești; Ștefan le bătut la Catlabuga (1485) și la Șcheia (1486)”, conchide el succint³¹.

În ceea ce-l privește pe Nicolae Iorga, acesta vede în campania otomană din 1486, întreprinsă în sprijinul lui Petru Hronot, un răspuns al bey-lor turci de frontieră la înfrângerea de la Cătlăbuga din toamna anului precedent. Și din punctul său de vedere, confruntarea de la Șcheia a fost tot o victorie a lui Ștefan cel Mare. „Aceleași bande sprintene – scrie Iorga – veniră până la Șcheia pe Siret, în preajma Romanului, dar, într-o ciocnire cu Ștefan, Hruet-Hromotă fu prins și i se tăie capul. Chiar domnul însuși, căzând de pe cal, fu în primejdie de moarte”³². O prezentare la fel de sumară a evenimentelor din 1486, face același istoric și în sinteza sa consacrată istoriei lui Ștefan cel Mare. Referindu-se la evenimentele din primăvara anului 1486, el conchide: „Primăvara aduse pe Hromot, și ca o săgeată păgânii ce-l înconjurau loviră drept la Șcheia, lângă Roman [...]. În lupta de la Șcheia, dată la 6 martie 1486, Hromot fu prins; el avu soarta lui Petru Aron, tăierea gâtului prin călău”³³.

Pentru Constantin C. Giurescu, expediția otomană din 1486 a fost întreprinsă de turci spre a împiedica un atac moldovean asupra Chilie și a Cetății Albe. În acest scop, „sultanul trimise un corp de oaste, comandat de Bali-beg și având cu el și pe un pretendent, anume Petru Hronot sau Hroet, să năvălească în Moldova și să cuprindă Suceava. Ștefan le ieși înainte la Șcheia, în județul Roman, și în ziua de 6 martie, după o luptă aprigă, în care domnul era să piardă nu numai biruința, dar chiar și viața – căzuse de pe cal și a fost scăpat de boierul Purice –, a izbutit să-i respingă, prinzând și pe Hronot, care a plătit, bineînțeles, cu capul, îndrăzneala sa”³⁴.

Opinii asemănătoare au exprimat și unii specialiști mai apropiați de zilele noastre. Astfel, în monografia sa, Ștefan cel Mare, istoricul Manole Neagoe prezintă la fel de succint evenimentele din martie 1486: „La începutul lui martie, – susține el – Bali beg pătrunde din nou pe valea Siretului cu gândul să pună domn pe Hronoadă. Ștefan cel Mare i-a întâmpinat pe turci la Șcheia, lângă Roman, unde s-a dat lupta la 6 martie 1486. Turcii au fost înfrânți, Hronoadă a căzut în mâinile moldovenilor și i s-a tăiat capul din porunca lui Ștefan cel Mare”³⁵.

La rândul său, Al. Gh. Savu adoptă o opinie asemănătoare. „La cumpăna dintre iarnă și primăvară, – susține el – când arareori adversarii se deranjau unii pe alții, o nouă oștire otomană, în frunte cu Iskender-bei și Malkocioglu Bali-bei, a intrat în Moldova și, urmând valea Siretului, s-a îndreptat în iureș spre Suceava, pentru a mai încerca o dată să instaleze pe tron pe Hroet. Ștefan cel Mare le-a ieșit înainte la Șcheia (25 de km nord de Roman), cu o parte din oastea de curteni, în ziua de 6 martie 1486. Lupta a fost grea iar voievodul, căzut de pe cal, și-a riscat viața în învâlmășală [...]. În cele din urmă, otomanii au fost înfrânți; capturat – se pare printr-o stratagemă –, pretendentul a fost decapitat”³⁶.

În sfârșit, istoricul militar Ion Cupșa, în monografia sa Ștefan cel Mare, după ce imaginează o desfășurare a bătăliei de la Șcheia, ce nu poate fi reconstituită în această formă după nici o sursă internă sau externă, conchide apoteotic: „Cotropitorii otomani au fost înfrânți. Mulți dintre ei au căzut în luptă, alții au fost capturați și numai grupuri izolate au scăpat, căutându-și salvarea în fugă. Printre prinși se afla și Hronoda, omul adus de turci pentru a fi pus în domnia Moldovei; el a plătit cu capul josnicul act de pactizare cu dușmanii de moarte ai Moldovei”³⁷. Într-o lucrare de istorie militară realizată circa un deceniu mai târziu, acesta reia ideea

³⁰ A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. II: De la întemeierea Țărilor Române până la moartea lui Petru Rareș, 1546, București, 1986, p. 317.

³¹ D. Onciul, *Din istoria României*, București, 1913, p. 55.

³² N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV: Cavalerii, București, 1937, p. 217.

³³ Idem, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, p. 181.

³⁴ C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II: De la Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul, București, 2000, p. 57; Cf. C.C. Giurescu, D.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. 2: De la mijlocul secolului al XIV-lea până la începutul secolului al XVII-lea, București, 1976, p. 170.

³⁵ M. Neagoe, *Ștefan cel Mare*, București, 1970, p. 199.

³⁶ Al. Gh. Savu, *op. cit.*, p. 175-176.

³⁷ I. Cupșa, *Ștefan cel Mare*, București, 1974, p. 111-112.

exprimată în monografia sa, chiar dacă face acest lucru în termeni mult mai rezervați: „*La începutul anului 1486 o puternică armată de invazie otomană a pătruns din nou în Moldova pentru a instala pe scaunul domnesc pe același pretendent Hroiut (Hronoda). Gruparea dușmană a fost însă zdrobită de oastea lui Ștefan cel Mare la Scheia (25 km nord de Roman) în ziua de 6 martie*”³⁸.

Așa cum am mai arătat, nu toți specialiștii români care s-au ocupat de această problemă consideră bătălia de la Șcheia ca o victorie a lui Ștefan cel Mare. În opoziție cu opiniile exprimate mai sus, alți istorici consideră că bătălia de la Șcheia s-a încheiat cu înfrângerea domnului Moldovei.

Spre exemplu, Barbu T. Câmpina susține că la Șcheia „*domnul suferi cea de-a doua înfrângere din tot șirul lung și glorios de 36 bătălii ale întregii lui cariere militare. Este drept că el a scăpat totuși ca prin minune, izbutind să-și mențină măcar tronul*”³⁹. Cauza principală a înfrângerii de la Șcheia este identificată de B.T. Câmpina în opoziția boierimii, înclinată spre colaborarea cu turcii, ostilă politicii antiotomane a domnului. Ducându-și mai departe raționamentul, el vede în raporturile conflictuale dintre domn și boierime determinarea fundamentală care i-a impus lui Ștefan încheierea păcii cu turcii, imediat după aceste evenimente (1486)⁴⁰, precum și cotitura produsă în orientarea sa politică. Ca urmare, el formulează concluzia că „*mișcarea politică în care se reunise clasa stăpânitoare a Moldovei reprezintă anume singura explicație plauzibilă a păcii pe care Ștefan cel Mare a socotit necesar să o încheie cu turcii (fie și vremelnic), imediat după evenimentele relatate mai sus. La fel se explică și alte renunțări ale domnului, ținând de un tărâm încă și mai important al vechilor sale convingeri*”⁴¹.

Înfrângerea lui Ștefan cel Mare la Șcheia, la 6 martie 1486, este susținută și de istoricul Alexandru V. Boldur. Acesta admite, fără reținere, o derulare a evenimentelor conform prezentării lor de către *Cronica moldo-germană*⁴².

Șerban Papacostea, la rândul său, într-un studiu publicat în anul 1982 și republicat, succesiv în ultimii anii, susține că în „*primăvara următoare (1486, n.n.), pretendentul Hroiut și-a mai încercat o dată norocul cu ajutorul turcesc sau – potrivit unora dintre izvoare – unguresc, ceea ce nu e imposibil, dată fiind violența reacției, public manifestată, a regelui Ungariei la primirea știrii închinării de la Colomeea; la Șcheia, pe Siret, adversarul lui Ștefan câștigă lupta, pentru a se lăsa prins apoi într-o cursă. Odată cu decapitarea lui Hroiut, Ștefan a eliminat încă un instrument al politicii adversarilor săi*”⁴³.

O opinie identică a adoptat recent și istoricul Ion Toderașcu. „*În primăvara următoare, – susține el – pretendentul Hroiut și-a mai încercat o dată norocul cu ajutor turcesc (sau unguresc după unele izvoare, fapt deloc imposibil, dată fiind violența reacției, public manifestate, a regelui Ungariei la primirea știrii despre închinarea de la Colomeea); la Șcheia (sau Bulgari), pe Siret, adversarul lui Ștefan câștigă lupta (6 martie 1486), pentru a se lăsa apoi prins într-o cursă și decapitat. Ștefan înlătura, astfel, încă un instrument al politicii adversarilor săi*”⁴⁴. O simplă lecturare a textului ne permite constatarea că adevăratele lui I. Toderașcu la opinia lui Ș. Papacostea este atât de profundă încât nu numai că și-o însușește dar își atribuie sieși și textul acestuia pe care îl preia aproape *ad litteram*, aplicându-i minime cozmizări de formă.

Într-un studiu de dată recentă, istoricul Ștefan S. Gorovei consideră că *Cronica moldo-germană* „*arată, cu toată claritatea, că în acea zi de luni, 6 martie 1486, Ștefan a fost învins de pretendentul Petru (poreclit Hroiut, adică slăbănogul sau șchiopul), care, în partea a doua a relatării, are deja titlul de voievod! Este limpede că, fără credința, devotamentul, prezența de spirit și ingeniozitatea celor doi boieri – Purice și Păntece, amândoi identificabili între personajele vremii – Ștefan cel Mare și-ar fi încheiat atunci, acolo, și domnia și viața*”⁴⁵.

³⁸ Idem, în *Istoria militară a poporului român*, vol. II, București, 1986, p. 341.

³⁹ B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 95-96. După părerea noastră, logic este ca înfrângerea de la Șcheia să fie considerată ca a treia suferită de Ștefan cel Mare, după cele de la Chilia (1462) și Iărâul Alb (Valca Albă)-Războieni (1476).

⁴⁰ Încheierea păcii moldo-otomane în 1486 este documentată în o serie de cronici turcești din secolele XV-XVII, care o datează în anul 891 sau 892 după era musulmană: *Cronici turcești*, I, p. 137/Menakib-i sultan Bayezid-han, p. 187/Cronici anonime, p. 329/Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi. Pentru discuțiile asupra acestei probleme, vezi: Șt. S. Gorovei, *Pacea moldo-otomană din 1486. Observații pe marginea unor texte*, în *Revista de Istorie*, 35, 1982, 7, p. 807-821; Ș. Papacostea, *op. cit.*, p. 168-169.

⁴¹ B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 96.

⁴² Al. V. Boldur, *op. cit.*, p. 227-229.

⁴³ Ș. Papacostea, *op. cit.*, p. 168.

⁴⁴ I. Toderașcu, în *loc. cit.*, p. 389.

⁴⁵ Șt. S. Gorovei, *Gesta Dei per Stephanum voievodam*, p. 405.

În sfârșit, în cadrul acestei categorii de opinii, o reținem pe cea, oarecum mai nuanțată, a istoricului Nicolae Grigoraș. Acesta, deși consideră că realitatea *Cronicii moldo-germane* „este confuză”, identifică, totuși, pe baza sa, două faze ale bătăliei de la Șcheia: o primă ciocnire în care oastea lui Ștefan a fost înfrântă, domnul însuși fiind în situația de a-și pierde viața; o a doua ciocnire în care revenirea acestuia și a oastei sale i-ar fi permis să obțină victoria finală⁴⁶.

Înfrângere militară – victorie politică. În fața acestor informații și opinii contradictorii exprimate, atât de diferitele sursele medievale, cât și de numeroșii specialiști, ne punem întrebarea firească: a fost bătălia de la Șcheia, din 6 martie 1486, o victorie sau o înfrângere a lui Ștefan cel Mare? Pentru a da un răspuns, pe cât posibil, cât mai apropiat de realitate acestei întrebări, este absolut necesar să recurgem la o analiză, chiar și numai succintă a surselor interne și externe de care dispunem și pe care le-am prezentat în paginile anterioare. În al doilea rând, suntem de părere că un răspuns dat acestei întrebări nu este nici veridic și nici complet dacă bătălia de la Șcheia nu este analizată, atât din punct de vedere militar, cât și prin prisma rezultatului său politic, aspecte ce nu pot fi separate unul de celălalt.

În ceea ce privește sursele interne, constatăm că acestea, cu excepția *Cronicii moldo-germane*, cu variantele sale, sunt foarte reținute în informații, ele neînregistrând decât data și locul bătăliei, eventual pericolul prin care a trecut Ștefan și eliminarea lui Petru Hronot. De ce această reținere a surselor interne? Ce anume a impus-o?

După părerea noastră, din modul de prezentare a evenimentelor din martie 1486 de către majoritatea surselor interne transpare cu toată claritatea o încercare a acestora de a ascunde, de a evita să relateze ceva. Ce anume nu credem că este cazul să mai insistăm: o derulare defavorabilă lui Ștefan cel Mare a evenimentelor militare din acea zi de 6 martie, așa cum apar ele prezentate explicit în *Cronica moldo-germană*. Această atitudine a cronicilor moldovenești din secolele XV-XVI este explicabilă prin însăși caracterul lor. Cronici de curte, redactate din dispoziția domnului, acestea aveau menirea și obligația, totodată, de a glorifica domnia lui Ștefan cel Mare. Ca urmare, autorii lor anonimi au căutat să minimalizeze, prin omisiune, evenimente de tipul celor din 6 martie 1486, deosebit de grave și, mai ales, nefavorabile domnului și imaginii sale.

În ceea ce privește atitudinea lucrărilor cronicarilor moldoveni din secolele XVII-XVIII, care adoptă o atitudine similară, considerăm că acest fapt se explică, foarte probabil, prin dependența autorilor lor de sursele folosite. Care au fost aceste surse nu este greu de precizat: în primul rând, chiar cronicile de curte din secolele XV-XVI⁴⁷.

Excepția o face, așa cum am arătat, *Cronica moldo-germană*, care afirmă foarte clar faptul că la Șcheia, „a bătut Petru Hronoda pe Ștefan voievod și a câștigat lupta”⁴⁸. Mai mult, analizând informațiile transmise de cronică, constatăm că dacă la începutul relatării evenimentelor legate de bătălia de la Șcheia, pretendentul este numit simplu *Petru Hronoda*, la sfârșitul acesteia, el este numit, fie „*Petru voievod*”, fie „*Hronoda Petru vodă*” sau „*Petru vodă*”⁴⁹. Acest lucru reprezintă nu numai o altă confirmare a victoriei oștilor pretendentului, ci și a faptului, subliniat, de altfel, și de istoricul Șt. S. Gorovei, că „*Hroiul fusese deja aclamat de ai săi ca domn, devenind Petru voievod*”⁵⁰. Situația a fost salvată, așa cum arată cronică, de curajul și ingeniozitatea celor doi boieri – Purice și Păntece – îndeosebi a ultimului care, printr-o stratagemă, pe cât de riscantă, pe tot atât de eficientă, pusă la cale împreună cu domnul, a reușit să-l suprimă pe Petru Hronot, întorcând, astfel, rezultatul defavorabil al confruntării militare în favoarea lui Ștefan.

Victoria otomană de la Șcheia este confirmată și de numeroase cronicile turcești din secolele XV-XVI. Oricât de critic am analiza aceste surse, dincolo de subiectivismul lor și de exagerările evidente din ele, menite să glorifice armatele otomane, pe sultan și pe ofițerii săi, trebuie să admitem ca fapt indubitabil că și în aceste izvoare, înfrângerea lui Ștefan cel Mare apare ca certă.

⁴⁶ N. Grigoraș, *Moldova lui Ștefan cel Mare*, Iași, 1982, p. 218.

⁴⁷ Cf. Șt. S. Gorovei, *Gesta Dei per Stephanum voievodam*, p. 405, unde susține că: „*Grigore Ureche pare să fi avut la îndemână o sursă suplimentară, de vreme ce adaugă știrilor luate din vechile cronicile precizarea: «însă cu mare primejdie lui Ștefan vodă, că s-au pornit cu calul jos, puțin de n-au încăput în mâinile vrăjmașului său»*”. Considerăm ca absolut nefundamentată afirmația lui Șt. S. Gorovei, întrucât, parcurgerea textului lui Gr. Ureche arată că nimic din consemnarea cronicarului moldovean nu se abate de la spiritul și litera cronicilor din secolele XV-XVI, care să justifice o asemenea concluzie.

⁴⁸ *Cronicile slavo-române*, p. 36.

⁴⁹ *Ibidem*; I.C. Chițimia, *op. cit.*, p. 50, 68.

⁵⁰ Șt. S. Gorovei, *Gesta Dei per Stephanum voievodam*, p. 408.

Spre deosebire de toate sursele interne, cronicile otomane, atât cele contemporane, cât și cele tardive, nu menționează prezența pretendentului Petru Hronot în rândurile lor, nici cu ocazia campaniei din 1485, care a atins Suceava, nici cu prilejul celei din 1486. Majoritatea acestor cronicari susțin însă participarea la cele două expediții împotriva lui Ștefan cel Mare a unor contingente de ostași munteni, precum și a unei grupări de boieri ostili domnului, adepți ai supunerii față de turci și ai colaborării cu aceștia⁵¹.

Să fi fost Petru Hronot conducătorul unei grupări boierești din Moldova, refugiate în Țara Românească? Să fi participat acesta împreună cu susținătorii săi, cărora li s-au raliat și alți opozanți interni ai lui Ștefan cel Mare la expedițiile turcești din 1485 și 1486 împotriva Moldovei? Un răspuns cert dat acestor probleme este greu de formulat la nivelul actual al cercetării. Cu titlu de ipoteză, considerăm însă că o asemenea situație nu poate fi deloc exclusă din calcul, date fiind relațiile tensionate dintre Ștefan cel Mare și domnul Țării Românești, Vlad Călugărul (1482-1495). Dimpotrivă, credem că este chiar foarte posibil ca pe acest fond politic tensionat dintre Ștefan cel Mare și Vlad Călugărul, ultimul să fi acordat azil și protecție unor exponenți ai clasei boierești din Moldova, ostili domnului țării și politicii sale.

În ceea ce privește însă o a doua confruntare între oastea lui Ștefan cel Mare și cea otomană, în aceeași zi de 6 martie 1486 și tot la Șcheia, considerăm că ea **nu a mai avut loc**. Eliminarea lui Petru Hronot de către Ștefan, prin stratagema arătată de *Cronica moldo-germană*, i-a privat pe turci de principalul lor pion politic în interesul căruia întreprinseseră însăși expediția militară. Pe de altă parte, aceeași cronică ne informează că după salvarea sa de către boierul Purice, Ștefan „și-a adunat oastea lui”⁵², ceea ce ne permite concluzia că, înfrângerea suferită de acesta nu a fost una decisivă, astfel că oastea domnului Moldovei s-a repliat în ordine, și, foarte probabil, s-a și întărit cu noi contingente, sosite ulterior pe câmpul de bătălie, refăcându-și sau chiar sporindu-și capacitatea de luptă. Ca urmare, considerăm că, foarte posibil, forțele otomane, care-și atinseseră doar parțial obiectivul propus, – devastarea teritoriului Moldovei și aplicarea unei serioase lovituri lui Ștefan, – dar care, odată cu dispariția lui Petru Hronot, erau în imposibilitatea de a determina o răsturnare politică în Moldova în favoarea Imperiului Otoman, se vor fi repliat spre raialele turcești din sudul Moldovei, Chilia și Cetatea Albă, fără a mai angaja vreo confruntare cu oastea lui Ștefan. La rândul său, domnul Moldovei, care supraviețuise miraculos confruntării și, deși învins, reușise să-și păstreze tronul, dar se confrunta cu o puternică și periculoasă opoziție a unei părți a boierimii, credem că a evitat și el o nouă angajare cu forțele otomane, cărora biruința obținută le crease un ascendent asupra oștilor sale, al cărui rezultat final era greu de anticipat. În aceste condiții, după părerea noastră, beligeranții ajungeau practic la acceptarea unei situații apărute *ipso facto*, consimțită tacit de ambele părți: *turcii, biruitori din punct de vedere militar, se repliau cu prada luată, nestingheriți de forțele moldovene; Ștefan, deși învins pe câmpul de luptă, își asigura însă succesul politic prin eliminarea adversarului său, păstrându-și domnia și țara*.

Pe fondul unei asemenea derulări a evenimentelor, este absolut plauzibil faptul ca fiecare dintre beligeranți să-și fi atribuit sieși succesul militar și să-și fi proclamat victoria. În realitate însă, analizată sub toate aspectele și, mai ales, prin prisma tuturor consecințele sale, credem că, per ansamblu, confruntarea moldo-otomană de la Șcheia din 6 martie 1486, s-a încheiat, folosind un termen din șah, cu o remiză: *turcii au înregistrat un succes militar; Ștefan cel Mare a obținut un succes politic*, conservându-se astfel *statu-quo*-ul politic și teritorial existent. Introducând în ecuația problemei și campania otomană din 1485, întreprinsă în sprijinul aceluiași Petru Hronot, credem că putem afirma că la Șcheia, *turcii au câștigat o bătălie*, iar *Ștefan a câștigat un război obținând, în final, victoria*.

Totodată, înfrângerea de la Șcheia a reprezentat doar ultima manifestare a unui șir de evenimente grave pentru Ștefan cel Mare, derulate între 1484 și 1486, între care reținem pierderea Chiliei și Cetății Albe (1484), devastarea Moldovei până la Suceava (1485) și constituirea unei facțiuni boierești filoturcești (1485-1486). În fața acestei situații, domnul Moldovei s-a văzut silit să opteze pentru încheierea păcii cu Imperiul Otoman care, după 1484, se înstăpânise solid în sudul Moldovei, de unde, așa cum au arătat-o devastatoarele expediții din anii 1485 și 1486, oștile sale puteau lovi, oricând și oriunde, teritoriul țării. Fără îndoială, atât în încheierea păcii cu turcii din 1486, cât și în schimbarea orientării politice a domnului Moldovei, înfrângerea de la Șcheia a jucat un rol decisiv.

⁵¹ *Cronici turcești*, I, p. 63/Orudj bin Adil; p. 245/Lütfi-pașa; p. 187/Cronici anonime.

⁵² *Cronicile slavo-române*, p. 36; I.C. Chițimia, *op. cit.*, p. 50, 68.

În **concluzie**, confruntarea militară de la Șcheia din 6 martie 1486, dintre Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, și pretendentul Petru Hronot, susținut de turci și de o facțiune boierească, adeptă a colaborării cu aceștia. Bătălia s-a încheiat cu victoria militară a pretendentului și a susținătorilor săi, fiind pe punctul de a pune capăt nu numai domniei, ci și vieții marelui domn. Ștefan, care supraviețuise miraculos înfrângerii, fiind salvat de un boier, Purice, va reuși însă, printr-o stratagemă curajoasă, pusă în aplicare de un alt credincios, boierul Păntece, să îl elimine fizic pe pretendentul victorios, și să întoarcă, în favoarea sa, rezultatul politic al confruntării.

Șcheia (Le 6 Mars 1486) – un échec militaire, mais un succès politique.
Quelques considérations conformément à quelques sources moldaves et turques
des XV-XVIIIe siècles
(Résumé)

À 6 mars 1486 à Șcheia a lieu lutte entre Etienne le Grand, le prince de la Moldavie et le prétendant Pierre Hronot, soutenu par les Turcs et par une faction boïarde, adepte de la collaboration avec ceux-ci. La lutte de Șcheia, la dernière grande confrontation de la série des luttes avec les Turcs, s'est achevée avec la victoire militaire du prétendant et de ses souteneurs. Etienne, qui avait survécu par miracle à la défaite, soyaient sauvé par un boïard, Purice (La Puce), va réussir quand-même, par un stratagème courageux, mis en pratique par un autre fidèle, le boïard Păntece (Le Ventre), éliminer physiquement le prétendant victorieux, et ainsi il va tourner à sa faveur le résultat politique de la confrontation.